

ACC. N:R. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV
—*—

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

Uppteckningen rör

Övernaturliga väsen,
meddel:s hågkomster från julfirandet
i hennes barndom m.m.
(Register närslutes.)

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

Uppteckningen rör

I - III

Register.

	sid.
Meddelarens personalia	1
Foto	2
Odens jakt	3
Frigge rock	4
Vättarna	4
Skogsnuvan	5
Skogsnuvan förvillar	8
Bäckamannen som dragare	10
Bäckamannen med lykta	11
Goanissen äter julgröt	12

forts.!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

Uppteckningen rör

Register.

II

Kopparkittel för mjölkharen	13
Lyse	14
Likfölje där mördad ligger begravnen	16
Maran	18
Maran flättar ston	20
Varsel och tydor	21
Strö salt på stjärten på fågel	23
Stenen, som vänder sig	24
Ordstäv (om bönder)	25
"Vi hjälpoms åt!" - vagnhjulen snacka!	26
Julen	27

forts.!

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

Uppteckningen rör

Register.

III

sid.

Klädedräkt (klockkedja av guld som halskedja)	43
Brännvin och bröd (som mat)	44

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

1

Uppteckningen rör

Meddelarens personalia.

Änkefru Lina Olsson är född i Smedhult by 1863. Hon växte upp i morföräldrarnas hem. Sedan gifte sig hennes mor och hon fick styvfar och såsmåningom även styvsyskon. Familjen hade lantbruksarbete bl. a. i grannförsamlingen Örkelljunga. Meddel. kom tidigt ut att tjäna. Hon har bott ganska mycket i närbelägna socknar. Samt slutligen slagit sig ner i Fagerhult. Lokalisering av materialet ges genom att orterna anges vid de särskilda uppteckningarna.

Meddel:s morfar bodde i Smedhult, i en del av byn, som på den tiden hörde till Hishult. Hans fader var Hans von Wovern, vilken var inflyttad från Tyskland.

Skriv endast på denna sida!

Meddel.

Lina Oleson

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

5641

Landsk.

Skåne

Hd.

N. Åsbo

Sn.

Fagerhult

By etc.

2

H.

Br.

L.

Djup

Diam.

~~Agate~~

Lina Oleson.

(Adr.)

Fotogr.
Tekn.

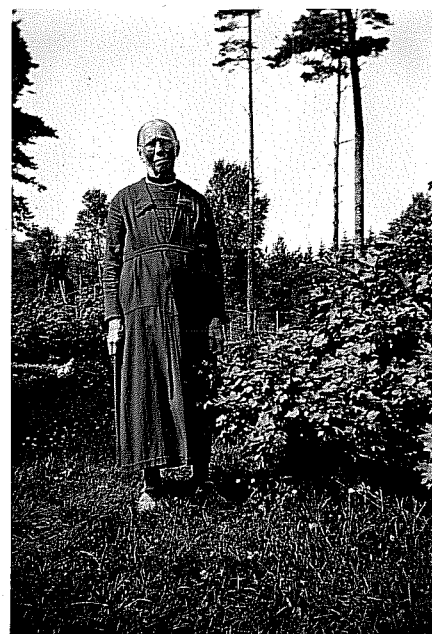
av

Lage Nilsson

År

1938

Negativ

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson

Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby

Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson

Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

3

Uppteckningen rör

Odens jakt.

Det är i Rya, en sommarkväll, hos en kvinna Johanna.

Man har gått och lagt sig. Då hör någon, som ännu går uppe,
Odens jakt, och hon väcker de andra, som stiga upp, och hör på
de små fåglarna, som kretsa över platsen. Man ser dem ju inte.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

4

Uppteckningen rör

Frigge rock.

"Flytterocken", meddel:s namn på stjärnbilden Orion.

Vättarna.

Vättarna var "små usla dockor". Meddel. tycks inte veta mer om vättarna.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5

Uppteckningen rör

1 - 3

Skogsnuvan.

På Lärkesholm, mott Slättsjö vid Åsljunga, har meddel. bott,
när hon var barn. Hon såg åtskilliga gånger skogsnuvan.

Där var sålunda en gammal gumma Boel - "Boel till Johannis".
Hon var deras närmsta grannkvinna. En liten gumma, som kom med
sina två knutar på schaletten inunder hakan, så att snipparna
stod rätt opp och ner.

Emot Johannis vette "hagfönstret" - som man brukade kalla
det i meddel:s hem, ett fönster som de hade mot hagen sin, en
trädgård invid hemmet.

När meddel. som barn låg uppkrupen i detta hagfönstret, såg

forts.!

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

6

Uppteckningen rör

Skogsnuvan.

2

hon Boel komma snett över mot deras, och ropade till sin mor:

"Mor, nu kommer Boel!"

Modern till dörren för att öppna, men ingen Boel syntes till.

"Skogsnuvan!" förklarade modern kort för flickan, då hon vände tillbaka från förstugdörren.

Så som det här nu skildrats, inträffade det mer än en gång. Meddel. minns "så tydligt, hur jag såg Boel komma, så jag kan se det, när jag vill".

En annan gång, då flickan låg i hagfönstret, såg hon skogvaktarens kvinna, Kristina, komma ledandes med en brokig kalv, och modern, som då även hon såg Kristina på fältet utom, hade gått

forts.!

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7

Uppteckningen rör

Skogsnuvan.

3

i dörren, för att ropa till henne, att hon skulle komma in och dricka kaffe.

När hon tittade efter henne ut genom dörren, så fanns hon emellertid helt simpelt inte.

"När far och jag en gång var ute och skar torv," berättar meddel. vidare, "då såg jag också skogvaktarens Kristina med kalven." Meddel. såg Kristina med kalven litet emellanåt. Även detta får räknas för en uppenbarelseform, som skogsnuvan hade.

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

8

Uppteckningen rör

1 - 2

Skogsnuvan förvillar.

Far och mor hade varit åt Lärkesholm och vakat över min farmor, som var gammal och låg på sjukbädden. De gick hem därifrån på morgonen, men halvvägs mot vårt hem blev mor fullkomligt vilse om vägen.

"Du går ju om igen (d.v.s. du går tillbaka igen)," sade hon till far. Ty hon fick för sig att de gick åt fel håll. Hon drog honom i armen och tiggde honom att han skulle vända, för "han gick ju om igen", tyckte hon.

Far övertalade henne emellertid att han gick rätt, och att det var hon som hade fel och att de måste skynda sig att gå, så att de kom hem, innan vi som var barn och låg hemma och sov,

forts.!

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

9

Uppteckningen rör

Skogsnuvan förvillar.

2

blev vakna på morgonen.

Hon vände tröjan, och de kommo hem.

Vid bullret, de gjorde då de kom in, vaknade jag.

"Sicken mor ränner," sade jag, "hon har ju ut och in på tröjan!"

Far berättade att han hade haft svårt att ens få henne med sig hem, för hon hade trott att det var på andra hållet, som de bodde.

Man var ens om att hon varit förvillad av skogsnuvan.

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Asbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

10

Uppteckningen rör

Bäckamannen som dragare.

Någon som var ute och letade efter sin häst, fick fatt i en vit häst, som han band in, ty han trodde ju att det var hans häst, för han hade en vit häst.

Han kom sen på kvällen ut i stallet för att ge nattfoder, men då var den där hästen försvunnen.

Det var bäckamannen.

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

11

Uppteckningen rör

Bäckamannen med lykta.

Detta hände i Smedhult. En slätterkarl och två flickor, som hade varit med i detsamma höstarketet, som han kom ifrån, gick på kvällen tillsammans hem, och såg då en man med en lykta. Denne kom från andra hållet på vägen de gingo. Där var en bro, och det tycktes mest ut, som om de skulle komma till att mötas på bron. De hade kommit ganska nära mannen. Han spelade även under det att han gick på dragharmonika.

Mannen kom emellertid litet före dem fram till bron, och när han var mitt på bron, så hävde han sig över broräcket ut i ån, med lykta och klaver, just som han gick och befann sig, och när de gingo över bron, var det inte ens en ring i vattnet på ån.

Sällskapet hade sett bäckamannen.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

12

Uppteckningen rör

Goanissen äter julgröt.

Till "goanissen" satte en bekant till meddel. ut gröt vid jul. Elsa hette hon och hon bodde i närheten av meddel:s hem. Men hon är död nu. Hennes dotterdöttrar är vuxna och bo i Hälsingborg.

På morgonen efter det att hon hade satt ut gröten, konstaterade Elsa glad: "Se, han har varit här och ätit!"

Intet under att gröten var borta, sedan råttorna i ladan naturligtvis hade hållit till godo med den! Men att den kunde försvinna på det sättet, det hade Elsa inte någon tanke på.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

13

Uppteckningen rör

Kopparkittel för mjölkharen.

Hos Sven Pils i Slättsjö, jag skulle tro att kvinnan där var henne, som de kallade för Skarpsa mor; där satte de emellertid ut en kopparkittel för mjölkharen.

Kvinnan sade till sina pigor:

"När du mjölkar, skall du ställa en kopparkittel på floren, och inte bry dig om något vidare med den. Det kommer en hare och kräker opp mjölk i den."

Pigan gjorde som hon blev befalld.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14

Uppteckningen rör

1 - 2

Lyse.

Annie, min systerdotter, var med tillsammans med fler av oss en gång i Örkelljunga, då vi gick hem och gick förbi Högaholm, en övergiven gammal boplats, där man nog höll för säkert att det fanns sådana där "tänt" (d.v.s. lysen) där.

Det var ju sent. Och vi såg också det där "täntet". Vi såg det, då vi var ett litet stycke ifrån Högaholm, men när vi kom fram till de där övergivna gamla husen, så syntes det inte längre.

Annie blev "så rädd, så rädd, så rädd, så". Hon blev så rädd, så hon skalv, ända tills vi kom hem.

(forts. !)

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

15

Uppteckningen rör

Lyse.

2

Hemma, kom jag in litet före alla de andra, och jag sade till min man, som var hemma och inte hade varit med borta, att han skulle säga att han varit borta vid Högholm, och velat gå oss till mötes, för vi hade sett tantet där, sade jag till honom, och Annie hade blivit så förskräckligt rädd.

När alla kom in, sade han: "Jaså, ni komma här. Jag var ute med lyktan och skulle möta er för en stund sen, men så vände jag borta vid Högholm, så jag har alldeles nyss kommit hem, jag med.

"Då var det Er lykta, som lyste då," sade Annie. "Och jag, som varit så uppskrämd!"

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Asbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

16

Uppteckningen rör

1 - 2

Likfölje där mördad ligger begravnen.

En karl skulle gå och "buda gästgivareskjuts". Han mötte på liden vid Fagerhult en likfärd.

Han såg tydligt allt. Såg hur man bar baren och såg folket.

Vid en plats på liden stannade han litet och kom att stå mitt emot en av dem, som var i likföljet. Här försvann då allt han såg.

På just denna plats kom man vid grävning senare att hitta liket av en jude, som var begravd här. Men det var ingen som visste om det innan att det var en människa nergrävd där. Juden togs opp och fördes till kyrkans vapenhus, för att sedan begravas på kyrkgården, och meddel. såg honom i vapenhuset. Hon hade

forts.!

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Asbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

17

Uppteckningen rör

Likfölje där mördad ligger begravnen. 2

lockad av ryktet, liksom många andra, gått dit och minns från det tillfället juden så som han låg med hår och skägg i bevar på golvet i vapenhuset. På bänken som där stod satt en karl och petade i skägget på liket med en käpp.

Detta är 53 -54 år sedan, och ett rykte existerar, som säger att en gästgivare i socknen, en avlägse släkting till meddel., skall ha "knappat ihjäl" juden ifråga.

Detta sättes även (upplysningar från annat håll) i samband med den av så många sockenbor kända s.k. "elvaskjutsen", som höres köra på landsvägen om nätterna vid kl. 11.

ACC. NR. 5641

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo hd Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult sn Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Fagerhult

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18

Uppteckningen rör

Maran.

En flicka, som var en anhörig till mig, hade, som hon sade, maran en natt. Vi hade haft kaffebräm, och där hade vi suttit och pratat om sådant där - vi hade bl.a. pratat om maran, och då sade jag: "Jag bryr mej inte om det här", så jag gick ifrån dem och gick in och lade mej, men hon satt oppe med, och på natten fick hon maran.

Hon sade att det var när maran lämnade henne, som om den "slog i golvet som en stor hund". Hon vaknade då och såg att det var täcket, som ramlat av henne och låg i jämt sängen på golvet.

Mor sade att man blev fri från maran om man, då den kom, och man kände den på sig, kunde säga dess namn.

Mor låg en gång med ett barn på armen, och hon kände hur maran kom krypande upp på henne. Hon kände hur den lade den ena tassens med klorna som var på tassens över hennes bröst. Den kom liksom

Skriv endast på denna sida!

forts!

(2 sid.)

ACC. NR. 5641

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo hd Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult sn Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Fagerhult

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19

Uppteckningen rör Maran.
smygande, då den kom. Hon tog vid detta tillfälle tag i den där
tassen.

2

Det var inte lätt för henne att få ordet över läpparna, men
vid det hon försökte av all förmåga, lyckades hon viska
- " m å r a ", och i detsamma var hon fri från maran.

Man ansåg också att man borde sätta "träskorna med hälarna in,
under sängen", när man jick och lade sig, för när maran kom
trampade hon i dem, när hon klev upp i sängen, och det kunde hon
inte göra om de var vända på det sättet.

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: -38 Född år 1863 i Fagerhult

20

Uppteckningen rör

Maran ("flättar" ston).

Vi bodde då på Viken - emell. Hälsingborg och Höganäs. Hade då
- det var när jag var barn - tre hästar. Bland dem en brun
"följa". Hon var många gånger "flättad så fint i manen".
- "De går inte annat än till mærrök," brukade far säga. "Kom
och se på Bruna," sa han och jag gick upp i spiltan. Hon ha-
de två så granna flätor, och ett annat hästhår var knutet om-
kring vardera av dem. Det var en morgon och stallet hade varit
låst på natten. Vi brukade låsa stallet där, för det var tatta-
re, som hade stulit en häst i det. - Jag förundrade mig mycket
över de där fina flätorna, som var så fina som man någonsin
kan fläta ett barn.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Fagerhult

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

21

Uppteckningen rör

Varsel och tydor.

Hicka - ngn som talar om den som hickar.

Sju och tretton - olyckstal. - Meddel:s moder höll på seden att inte vilja bliva tagen i kyrka, när barnet var i sjätte eller sjunde veckan. Det var inte skäl i att låta sig tagas i kyrka då, ty jorde man det, komme barnet att bli tjuvaktigt. Meddel. har även själv hållit på samma sed; låt sig inte kyrktagas förrän hennes barn var över sju veckor gammalt. - När meddelerskan tjänade i Ingelsträd, Väsby socken, jick det inte an att hon lät det bli tretton brödkakor i något bak. Det ville inte frun för allt i världen. Kom det i alla fall att bli det, sade hon jenast: "Tag och ält' om den ena, så det blir fjorton, annars så sker här någon olycka." På grund av att frun var så förskräckt över att något sådant skulle ske, beslöt meddel. en gång att försöka få in tretton brödkakor i ett bak i ugnen, och hade dem färdiga. Ugnen var eldad. Kakorna smörjda. Men när frun och hon halps

(2 sidor.)

forts!

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Fagerhult

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22

Uppteckningen rör Varsel etc.

2

åt med att sätta in dem, räknade frun och märkte att det var
tretton bröd. Det var inte annat att välja på i en hast, än att
hon tog brödkniven och kapade den ena i två hälfter, och så in
med dem.

Att hitta "ett järn med hål i" - en hästsko l. annat järn med
ngt hål i - turligt! - Ett gammalt åskådningssätt!

Kliar i högra handen - kommer ngn man får hälsa på.

ACC. NR. 5641

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Fagerhult

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23

Uppteckningen rör

Strö salt på stjärten på fågel.

Jag var litet störr än min syster då, så jag begrep skämtet bättre, men min lilla syster, hon sprang ut med salt i näven till skatorna och skulle ha på dem, för far brukade säga till oss: "Ni skall bara lägga salt på rumpan på dem, så kan Ni ta dem sen."

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Fagerhult

24

Uppteckningen rör

Stenen, som vänder sig.

Det var en stor flat sten utom trädgården på en fälad vid vårt, när vi bodde på Lärkesholm.

"När den luktar nybakat bröd", sade far till oss barn, "så vänder den sig om."

Vi var förvånade över att stenen kunde vända sig om, till dess att vi blev stora och begrep skämtet.

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

25

Uppteckningen rör

Ordstäv.

Det kan man inbilla bönder: att kycklingar dia.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

26

Uppteckningen rör

"Vi hjälpoms åt!"

Om vagnarna, i synnerhet vagnarna i de foror, som smålänningarna kommo körande med neråt de skånska huvudvägarna, då de gjorde sina affärsresor till städerna, har man brukat tala på så sätt att man tyder ljudet från hjulen under vagnarnas framkär-ror och bakkärror.

I uppförbackarna hör man i knarret från de små hjulen under framkärorna: "Vi hjälpoms åt! Vi hjälpoms åt!" - När däremot vagnen går nerför backarna, är det det något överlägsna ljudet från de stora bakhjulen, som tilldrager sig uppmärksamheten. "Var och en behytter sig. Var och en behytter sig," säga bakhjulen.

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

27

Uppteckningen rör

1 - 16

Julen.

I min morfars hem skulle vi ligga på golvet under julnatten. Man bar i "klippor" (d.v.s. kärvar av tröskad halm), och morfar och morbror, de band nog halmen i klippor på morgonen igen. Det var aldrig något golv, som var skurat, på den tiden.

Mormor var kock, och hon bakade mycket gott till jul. Vi var uppe länge på kvällen, och sedan låg vi och rullade i halmen om natten. Sängarna stod tomma. "Det var julhalmen. Det var ett bruk!"

Granna papper skulle hängas upp på väggarna och vidare "apostlapapper". Morfars och mormors stuga var en ryggåsstuga.

Vi hade kaffe på julaftonskvällen, före det att vi åto maten,

forts.!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

28

Uppteckningen rör

Julen.

2

och ungefär samtidigt med att vi drucko kaffet, tände mor ljusten. Det var alltså två stora talgljus, som stod på bordet.

Annars, då som dessa talgljus användes, då hade vi tranlampan och "stickedallan" att lysa oss med. Den där stickedallan var en fyrkantig fot med en stake i mitten och en järnring på den staken med ståltrådar i rännringen. Mellan trådarna satte vi stickan. Och under stickan satte vi en vattenbytta att låta skaren falla i. Men talgljusen, dem hade vi på julafton, och nyårsafton, och "tolfteafton".

Efter kaffet låg vi på julhalmen och gissade nötter. Eller också gissade vi "krit", som vi kallade det. Vi sade "Udda el-

forts.!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

29

Uppteckningen rör

Julen.

3

ler maka!" Gissade den andra rätt, så fick han ha nötterna. Annars fick han lägga till en. Vi hade ett annat sätt att gissa nötter, som vi kallade "skramla häst". Vi höll nötterna i handen och sade: "Skramla häst!" - "Låt den springa!" sade den andre. - "Hur många gånger?" frågade den första. Gissade han rätt, så fick han nötterna. Eller också sade vi: "Min häst springer åt skogen". Det var en annan gisslek.

När vi gissade krit, så hade den ene "kritet" (d.v.s. kritan) i handen. Vi ret opp rutor på bordet. Den andre skulle gissa i vilken hand kritet var. Gissade han rätt, då fick han ta kritet, och så fick han skriva ett streck. Vi kappades om vem som

forts.!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

30

Uppteckningen rör

Julen.

4

kom först fram till målet. "Ljusen brann två på bordet."

Min svärfar har talat om att han var på ett ställe och skulle skjuta "julasmäll". Med puffert, alltså. Då låg där ett sådant här stort fläskakar - långt som ett stort svin - på gården. Nu var det gammalt. Så man hade det att skälla svinen i.

Svärfar lade sig inunder fläskkaret, och satte fram pufferten utom det, och sköt. Folket på stället kom ut och sökte. Man skulle nämligen ta dem som sköt julsmällar och bjuda gökar på dem. Men den som sköt skulle å sin sida inte låta taga sig, utan se att han kom undan.

Man hittade visst inte svärfar. Utan de gick in igen. Och

forts.!

ACC. NR. 5641

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

Uppteckningen rör

Julen.

5

bäst som de kommit in, så smällde han av ett skott igen. Folket ut i strumpsockarna och skulle ha fatt på honom, men de fingo inte fatt på honom. Han avlägsnade sig sen de hade gått in, och de visste inte vem det varit, som hade varit där och skjutit. Detta var på Kulla Gunnarstorp. Han var bonde där och var hos en granne och sköt.

Det kom en pojk utanför vårt fönster och sköt julsmäll. Det var alltså hos morfars. Han stod utom fönstret och sköt mot marken. Men då låg där en sönderslagen glasruta på backen, och i den råkade skottet, så det klirrade av glaset, när det gick sönder mer. Med detsamma som han hade skjutit, gav han sig iväg,

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

31

forts.!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

32

Uppteckningen rör

Julen.

6

och morfar var också snabb ut för att få fatt i honom och taga in honom och bjuda honom på en gök. Han sprang emellertid, så att han hade nog hunnit undan, om han inte bäst han sprang hade kommit att tänka på att det var kanske galet i alla fall: han hade kanske skjutit sönder en fönsterruta i deras stuga, han borde väl stanna, så han fick höra hur det var, så han fick göra reda för sig, annars så kunde de tycka att han bar sig dumt åt. Han stannade och följde med morfar tillbaka och fick veta att det var inte någon fara med fönsterrutorna i vår stuga, utan det var bara den där söndriga rutan, som legat nedanför och klirrat.

forts.!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

33

Uppteckningen rör

Julen.

7

Julasmällarna skulle skjutas, när vi satt och åt julgröten.

På juldagsmorgon vankades den s.k. "grödamaden". Modern - meddelar:s mor - var uppe före de andra i hemmet. Hon bjöd på smör, gröt och söta lingon, som var lagt på en "runtomsskiva" bröd. Gröten var skuren i skivor och lagd på smörgåsen, och på detta var lingonen bredda. I de där stora bröden, som man hade förr "kunde där bli skivor, som var ett halvt kvarter, tror jag". Sedan meddel. fått sitt eget hem, fortsatte hon denna sed med grötamaten, och en fosterdotter till henne tyckte så förfärligt bra om den där grötamaten. Man satt i sängarna och åt den.

I kyrkan under julottan var det mycket kallt, för där fanns

forts.!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

34

Uppteckningen rör

Julen.

8

ju inte någon eldstad. Frös gjorde vi då vi kom dit, och frös gjorde vi sedan. Var det då också en långsam präst, så var det värr ändå.

Ljus fick man själv ha med sig, om man ville ha. Den som inte hade så han kunde köpa sej ett ljus, sedan det blev vanligt med köpljus, så fick han vara hemma. Möjligtvis så fanns där någon ljuskrona som brände i kyrkan (i Örkelljunga), när jag växte upp.

Min mormor stöpte ljus, som kallades "pråsor". De var färgade. Gröna t.ex. med "spänsgrönt" eller färgade med blå eller grön anilin, som hon lade i talgen, då hon stöpte pråsorna till

forts.!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

35

Uppteckningen rör

Julen.

9

julgranen.

Far tog in en stor grästorva, som han lade i rummet till att ställa granen i, så det var inte så förfärligt noga på den tiden inte. Jag har sedan t.o.m. haft gran här, sedan jag flyttade hit, men så började grannen och vilja ha betalt för den.

Bredvid stugan, där det var en "utläggare", fanns hos morfars i Smedhult köket. Byggnaden finns kvar än (se bifogat foto, sid. 10), men ryggåstaket har nu tagits ner, och där är vanligt tak i stugan. Jag minns inte så tydligt att vi hade julgran hos morfars, som att vi sen hade det, då jag kom till min styvfar.

Någonting annat var julgubben. Man tog en stor ⁿklippa och

forts.!

Parti av gammal
byggning i Smed-
hult.

Bifogas uppt:ar eft.
Lina Olsson, Fager-
hult.

LUNDS UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV

5641

Landsk. Skåne
Hd. N. Åsbo
Sn. Fagerhult
By etc.

10

36

H.

Br.

L.

Djup

Diam.

Ägare August Bengtsson

(Adr.)

Fotogr. av Lage Nilsson

Teckn.

År 1938

Negativ

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

37

Uppteckningen rör

Julen.

11

band ihopa. En stor fått halm lade man på tvären på klippan, så att det blev armar på gubben. Och ett band hade man runt om "midjan". Klippan ikladdes en gammal rock. En traseslarv om hal-sen, och så en gammal hatt.

Far var på utgående en kväll i julhelgen, men tätt efter att han hade stängt dörren, vände han bums in igen. "Här har kommit en främmad," sade han, "som vill vara över natten!"

Då kom han in med julgubben. Han höll den om livet. Och mor sade: "Skräm dem inte!" Vi barn blev väl litet rädda för julgubben. Men han var hos oss över natten. Jag tror att far satte ut honom utom väggen. Och nästa kväll, sedan det blivit mörkt, bar

ACC. NR. 5641LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av: Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

38

Uppteckningen rör

Julen.

12

han honom till en annan. Man varkens vet var han hade börjat, eller var han kom till att sluta. Far sade: "Jag tror det var Johannes Eklunds rock." För den skull bar han julgubben till Johannes Eklund. Men julgubben kom inte genom någon slags ovänskap, utan bara för ro skull, för att man tyckte det var trevligt.

Vid gubben var det fästet en lapp. På denna stod det: "Käre vänner, skriven på; och låten julenarren gå". Allt detta om julgubben är från Lärkesholm i Örkelljunga socken. Där bodde min mor och min styvfar och hade arbete några år vid Lärkesholm. Far gick även själv också ut och sköt julsmällar med en puffert på vår egen gård vid jul.

forts.!

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

39

Uppteckningen rör

Julen.

13

Till julen hörde också julhögen. Den låg på bordet under helgdagarna.

Först nederst en stor, mycket stor kaka. Så stor som de kunde få den på gresslan, och ha den i ugnen. Denna var en vanlig grov vardagskaka, fast störr än vad som annars var vanligt. På den lade man en kaka sursött bröd, som var "degnat" i spadet från julsovelt, som koktes före jul. Den var av hemmasiktad och litet grov råg. På denna kaka av sursött bröd lade man en s.k. söt kaka, som även den var bakad av siktat rågmjöl. Sedan, såsom den fjärde, en "kavring", nästan så stor som ett litet te-fat, rund och mycket tjock. Överst lade man en vetebulle. Det

forts.!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

40

Uppteckningen rör

Julen.

14

var julhögen och den bestod alltså av fem bröd med kavringen och vetebullen. Den låg mitt på bordet i min morfars hem. Om kvällarna lades det en ren handduk över den. Och under de söckna dagarna brukade mor bära den ut i spiskammaren. Efter det att julen var slut, började man äta av julhögen. Knut kör julen ut, det säger man ju nu, men det minns jag inte att vi sade förr.

Vi var en rätt stor familj hos morfars. Min mor hade systrar och bröder: moster Helena, moster Johanna och moster Anna-Stina, och morbror Gustav och morbror Isak, och morbror Isak, han lever än. Men oftast var de ute och tjänade.

Sedan på Lärkesholm, där hade vi aldrig någon julhalm.

forts.!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

41

Uppteckningen rör

Julen.

15

Det var vanligt att släkten skulle hälsa på under julen. Vi hade släkt i Skogsgård i Hishult, som kom och hälsade på oss. Jag minns att jag hade en patentstickad svart och vit klänning, som jag hade fått, när vi hade ett julagille. Jag var fyra år då.

I taket på stugan satte man även opp lakan och dukar. Det kallades för att "dra stugan". I taket hade man ingen panel, och på väggarna hade man inga tapeter. Man satte opp julabrev på väggarna. Julabrev, som man sparade från år till år. Gamla människor och barn gingo omkring och sålde julbrev.

På ett rikt bondställe vid Lärkesholm bakade de ett stort bak

forts.!

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

42

Uppteckningen rör

Julen.

16

vid jul. Ett stort bak av julkakor, som var mindre än vanliga
brödkakor, och som de skulle ha att skänka bort.

Av fattigt folk, som jag minns, var där en liten pojke, som
hade fångat ett rävbo, och som sen gick ikring och visade det
för pengar.

Långt före jul hade man lämnat mjölk till prästen och klocka-
ren. De skulle ha mjölk till julosten.

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år 1863 i Fagerhult

43

Uppteckningen rör

Klädedräkt.

Meddel. minns sin morfar något litet, från den tiden hon var barn - hon var omkr. åtta år när han dog. Han var urmakare. Bodde i Smedhult i Hishult. Hans far, inflyttad från Tyskland.

Morfadern hade en klockkedja av guld att taga om halsen. En gång då han kom hem från en marknad, hade guldkedjan blivit stulen på marknaden.

ACC. NR. 5641

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne Upptecknat av: Lage Nilsson
Härad: N. Åsbo Adress: Gårdby
Socken: Fagerhult Berättat av Lina Olsson
Uppteckningsår: 1938 Född år -63 i Fagerhult sn

44

Uppteckningen rör

Brännvin och bröd.

Meddel. omtalar att det varit vanligt att äta bröd tillsammans med brännvin på så sätt att man lät broppa brännvin på brödet, fram och tillbaka över brödskivan. Sedan lade man också skivor av kalla kokta potatis på brödskivan.